

תאריך עדכון: 2.6.2023

שם המחלקה: המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה

שם ומספר הקורס: ראיית פני האל: בבלי חגיגה

09-082-01

שם הקורס באנגלית:

Seeing the Divine: Babylonian Talmud Tractate Hagigah

שם המרצה: איילת הופמן ליבזון

סוג הקורס:

היקף שעות: 1 ש"ש

סמסטר: ב

שנת לימודים: תשפ"ד

אתר הקורס באינטרנט: lemida.biu.ac.il

א. מטרת הקורס ותוצרי למידה:

מטרת הקורס:

הכרת הסוגיות המרכזיות בהלכות עלייה לרגל המצויות בשני הפרקים הראשונים של מסכת חגיגה; העמקת מיומנויותיהם של התלמידים בחקר ספרות חז"ל; ניתוח מדויק של הטקסט באמצעות ביקורת נמוכה וגבוהה; הבחנה בין מקבילות; עמידה על דרכי החשיבה של חז"ל; הכרת עקרונות עריכת הבבלי; ייחודו של הבבלי לעומת הירושלמי; עמידה על השתלשלותה של ההלכה והתפתחותה; הכרת ספרי העזר ושימוש בהם.

תוצרי למידה:

בעקבות הקורס, התלמיד יכיר את הסוגיות המרכזיות במסכת חגיגה העוסקות בעלייה לרגל, ידע לנתח את הטקסט באמצעות הביקורת הנמוכה, יכיר את האתרים והספרים העוסקים בנושא זה, יבחין בין החוליות השונות בסוגיה, יעמוד על דרכי היווצרותה ועריכתה, ידע להקביל בין הסוגיה בבבלי ומקבילתה בירושלמי או במדרשי האגדה, ויעמוד על המגמות השונות של כל אחת מהמקבילות. התלמיד יכיר את ספרי העזר וידע להשתמש בהם בצורה ביקורתית. כמו כן התלמיד יכיר את הספרות התנאית ואת היחסים בין הספרים השונים בתוך קורפוס זה.

ב. תוכן הקורס:

רציונל נושאים:

לימוד סוגיות נבחרות מבבלי חגיגה העוסקות במצוות עלייה לרגל שידגימו את המטרות הנ"ל לפי הנושאים המפורטים להלן. הטקסט המרכזי הוא התלמוד הבבלי, וסביבו נדון בכל הטקסטים האחרים מן המקרא ועד לפוסקים.

מהלך השיעורים:

השיעור ישלב בין הרצאה לדיון סביב הנושאים שיפורטו להלן. המקורות יוכנו מראש על ידי התלמידים על פי הנחיות מוקדמות של המרצה. כמו כן יכלול השיעור דפים וטבלאות וכן שימוש באמצעים טכנולוגיים ואתר קורס.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים:

נושא השיעור	חומרי קריאה
1 מבוא	שמא פרידמן, "פרק האשה רבה בבבלי, בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיא", עמ' 277-321.
2 סדר ומבנה המסכת	
3 הכל חייבים בראיה: בין ראיית פנים לראיית קרבן	שלמה נאה, "אין אם למסורת", תרביץ סא (תשנ"ב), עמ' 412-419.
4 הפטורים מן הראייה	ישראל תא -שמע, הסומא בעינו אחת פטור מן הראיה – דרשה תנאית סתומה וביאוריה", בר-אילן ל-לא (תשס"ו), עמ' 591-596.
5-6 היחס למחלוקת	שלמה נאה, "עשה לבך חדרי חדרים": עיון נוסף בדברי חז"ל על המחלוקת", בתוך: מחויבות יהודית מתחדשת - על עולמו והגותו של דוד הרטמן, כרך ב (תשס"ב), עמ' 851-875.
7 שיעורי הראייה והחגיגה	
8 קבלת פני הרב ברגל	Jeffrey L. Rubenstein, <i>Stories of the Babylonian Talmud</i> (2010), pp. 91-115.
9 סמיכה בקרבנות הרגל	א"א הלוי, 'המחלוקת הראשונה', תרביץ כח (תשי"ט), עמ' 154-157.
10-11 מעשה בראשית ומעשה מרכבה	יהודה ליבס, חטאו של אלישע: ארבעה שנכנסו לפרדס וטבעה של המיסטיקה התלמודית (1990).
12 ארבעה נכנסו לפרדס	מנחם קיסטר, "מטטרון והאל ובעיית שתי הרשויות: לבירור הדינמיקה של מסורות, פרשנות ופולמוס", תרביץ פב, א (תשע"ד), 43-88.
13 אלישע בן אבויה	ג'פרי רובינשטיין, סיפורים תלמודיים (2021), עמ' 97-142.
14 סיכום	

ג. דרישות קדם:

רקע בלימוד בסיסי של סוגיה בתלמוד הבבלי.

ד. חובות / דרישות / מטלות:

לפני כל שיעור יקבלו התלמידים הורא ות מפורטות על הקטע בתלמוד אותו יש להכין וכן הפניות לקטעים המקבילים במקורות האחרים. קטעים אלה יוכנו על פי הפרשנים הקלאסיים ועל פי החוקרים המודרניים בצירוף קריאה ביבליוגרפית. קיימת חובת נוכחות בקורס. תלמיד שייעדר בלא סיבה מוצדקת לא יוכל לגשת לבחינה בסוף הקורס ולא יקבל ציון.

ה. מרכיבי הציון הסופי:

10% הכנה והשתתפות
90% בחינה בסוף הקורס

ו. ביבליוגרפיה:

- מיכל בר אשר סיגל, "לפשר הביטוי 'כהררים התלויים בשערה' (משנה חגיגה א, ח)", לשוננו עו (2014), 137-148.
- יצחק ברנד, "הזכרת י"ג מידות וראיית פנים ברגלים", דעת 87 (תשע"ט), 239-260
- אלון גושן-גוטשטיין, "ר' אלעזר בן ערך: סמל ומציאות", יהודים ויהדות בימי בית שני המשנה והתלמוד (תשנ"ג) עמ' 173-197.
- אלון גושן-גוטשטיין, "מה למעלה ומה למטה, מה לפניו ומה לאחור [במשנה חגיגה]", דברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות 10 (תש"ף), עמ' 61-68.
- חנן גפני, "ראיית פני האל ברגל וחתמתה של מסכת חגיגה", נטועים כא (תש"ף), עמ' 25-37.
- דוד הלבני, מקורות ומסורות, סדר מועד (תשל"ה).
- דוד הנשקה, שמחת הרגל בתלמודם של תנאים (תשס"ז).
- מנחם כהנא, "עיונים בעיצובה של המחלוקת במשנה ובמגמותיה", תרביץ עג, א (תשס"ד), עמ' 51-81.
- יהודה ליבס, חטאו של אלישע: ארבעה שנכנסו לפרדס וטבעה של המיסטיקה התלמודית (1990).
- שלמה נאה, "אומנות הזיכרון, מבנים של זיכרון ותבניות של טקסט בספרות חז"ל: חדרי חדרים", מחקרי תלמוד ג (תשס"ה), עמ' 570-576.
- שלמה נאה, "אין אם למסורת, או: האם דרשו התנאים את כתיב התורה שלא כקריאתו המקובלת?", תרביץ סא, ג-ד (תשנ"ב), עמ' 401-448.
- שלמה נאה, "עשה לבך חדרי חדרים: עיון נוסף בדברי חז"ל על המחלוקת", בתוך: מחויבות יהודית מתחדשת - על עולמו והגותו של דוד הרטמן, כרך ב (תשס"ב), עמ' 851-875.
- שמואל וזאב ספראי, משנת ארץ ישראל: מסכתות מועד קטן וחגיגה (תשע"ב)
- שמה פרידמן, "פרק האשה רבה בבבלי, בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיא", בתוך: ח"ז דימיטרובסקי (עורך), מחקרים ומקורות, א (תשל"ח), עמ' 277-319.

יובל פרנקל, "המחלוקת על הסמיכה—על מחלוקת וסמכות", מחקרי ירושלים בספרות עברית
כט (2017), עמ' 39-64.

צ' קארל, משניות חגיגה עם ביאור חדש, לבוב תרפ"ה.
ישראל קנוהל, "פולמוס הכיתות בימי בית שני והאסכולות הכהניות שבתורה: שאלת שיתוף העם
בעבודת המקדש במועדים", תרביץ ס (תשנ"א), עמ' 139-146.
גיפרי רובינשטיין, סיפורים תלמודיים (2021), עמ' 97-142.
ישראל תא-שמע, "הסומא בעינו אחת פטור מן הראיה – דרשה תנאית סתומה וביאוריה", בר-
אילן ל-לא (תשס"ו), עמ' 591-596.

Alon Goshen-Gottstein, *The Sinner and the Amnesiac: The Rabbinic Invention of
Elisha Ben Abuya and Eleazar Ben Arach* (2000).
Jeffrey L. Rubenstein, *Stories of the Babylonian Talmud* (2010), pp. 91-115.